

ลำดับเหตุการณ์สำคัญในการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน กรณีโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัด
อุดรธานี¹

- พ.ศ.2498 มีการสำรวจและขุดเจาะหาน้ำบาดาลในภาคอีสาน จนพบว่ามือน้ำเค็ม และได้พื้นดินของภาคอีสานมีน้ำเกลือและเกลือหินปริมาณมหาศาล
- พ.ศ.2516-2519 กรมทรัพยากรธรณีได้ทำการสำรวจแร่โพแทชและเกลือหินในภาคอีสาน ครอบคลุมพื้นที่แอ่งโคราชแลแอ่งสกลนคร
- พ.ศ.2523 รัฐบาลไทยประกาศแหล่งสัมปทานทั้งสิ้น 15 แห่ง เพื่อเชิญชวนนักลงทุน และผู้สนใจเข้ามาขออาชญาบัตรเพื่อทำการสำรวจและผลิตแร่ในเชิง พาณิชย์ ซึ่งจังหวัดอุดรธานีก็เป็น 1 ใน 15 แห่ง ที่ได้รับสัมปทานจาก รัฐบาลเป็นพื้นที่ 2,333 ตารางกิโลเมตร
- พ.ศ.2527 บริษัทเอเชียแปซิฟิกโปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด ได้ทำสัญญาร่วมกับ บริษัทอะกริกโก โปแตช ประเทศสหรัฐอเมริกา ในการร่วมลงทุนและพัฒนา โครงการกับประเทศแคนาดา และได้ยื่นขอสิทธิผูกขาดการสำรวจแร่ใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่เพียงผู้เดียว
- พ.ศ.2527-2536 สถานการณ์โพแทชทั่วโลกรวมทั้งของประเทศแคนาดา ซึ่งเป็นแหล่งผลิต รายใหญ่ของโลก ก็ได้รับผลกระทบจากราคาโพแทชในตลาดโลกที่ตกต่ำ การผลิตไม่เพิ่มขึ้น รวมถึงไม่มีการพัฒนาเหมืองใหม่ๆ การสำรวจแร่โพแทช ในประเทศไทยจึงหยุดชะงักลง
- พ.ศ. 2536 สถานการณ์โพแทชในตลาดโลกดีขึ้น บริษัทเอเชียแปซิฟิกโปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด ได้ทำการขุดเจาะสำรวจแร่โพแทช ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จน พบว่ามีแร่โพแทชชนิดซิลิไท์ ที่มีคุณภาพดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และการ สำรวจในช่วงนี้ของบริษัทไม่ได้ชี้แจงต่อชาวบ้าน อันนำไปสู่กรณีพิพาทเรื่อง การขุดเจาะแร่ในพื้นที่นาของชาวบ้านหลายราย
- พ.ศ.2537 บริษัทเอฟพีซี มั่นใจว่าค้นพบแหล่งแร่โพแทชปริมาณมหาศาล จึงได้ทำการขุด เจาะเพิ่มอีก 360 หลุม เป็นหลุมเกลือ 160 หลุม หลุมน้ำ 200 หลุม จึง

¹ รวบรวมเหตุการณ์จากเอกสารและประสบการณ์การพัฒนากับชาวบ้านในช่วงนั้น ซึ่งผู้ศึกษาได้บันทึกเหตุการณ์ความ เคลื่อนไหวต่างๆของชาวบ้านเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้นักข่าวและผู้สนใจที่ลงมาศึกษาพื้นที่ในช่วงที่ผู้ศึกษาเป็นนักพัฒนาเอกชนใน พื้นที่โครงการตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2544-2546

- ตัดสินใจที่จะพัฒนาเป็นแหล่งแร่ในเชิงพาณิชย์ โดยการกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ในเขตบ้านหนองตะไกร้ หนองนาเจริญ เพื่อเป็นที่ตั้งโรงงานจำนวน 2,500 ไร่ ในราคาไร่ละ 60,000-100,000 บาท
- พ.ศ.2539 มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการถือหุ้นของบริษัทเอพีพีซี ซึ่งผู้ถือหุ้นสัญชาติไทยที่เคยมีสัดส่วนหุ้นมากกว่า ได้มีการขายหุ้นให้กับบริษัทข้ามชาติจากประเทศแคนาดา เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ และรัฐบาลไทยโดยกระทรวงการคลังก็เข้ามาถือหุ้น 10 เปอร์เซ็นต์
- พ.ศ. 2540 บริษัทเอเชียแปซิฟิกโปแตช คอร์ปอเรชั่นจำกัด ทำการสำรวจแล้วเสร็จในพื้นที่ 25 ตารางกิโลเมตร ที่ได้รับสิทธิสำรวจ
- พ.ศ.2541 คณะรัฐมนตรีผ่านร่างพระราชบัญญัติแร่ ฉบับแก้ไข ปีพ.ศ. 2510 ที่เสนอโดยกรมทรัพยากรธรณี โดยแก้ไขเกี่ยวกับประเด็นเรื่องแดนกรรมสิทธิ์และการทำเหมืองใต้ดิน
- 30ธันวาคม พ.ศ.2541 บริษัทเอพีพีซี เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี เพื่อรายงานความก้าวหน้าของโครงการและชี้แจงเรื่องการทำเหมืองแร่โพแทชในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี
- 13 เมษายน พ.ศ.2542 บริษัทเอพีพีซี ได้ประชุมกันที่หมู่บ้านและสภาตำบลหนองไผ่ เพื่อปรึกษาเรื่องการจัดประชุมและประชาสัมพันธ์กับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลหนองไผ่
- 15-16 ม.ค.พ.ศ.2542 บริษัทเอพีพีซี เข้ามาประชาสัมพันธ์โครงการเหมืองแร่โพแทช กับชาวบ้านในพื้นที่ตำบลหนองไผ่ โดยมีการจัดเลี้ยงโต๊ะจีน ล้มวัวและมีการจ้างหมอลำซึ่งมาแสดงให้ชาวบ้านชม ที่บ้านหนองตะไกร้ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- 9 เมษายน พ.ศ.2542 บริษัทเอพีพีซี เข้ามาประชาสัมพันธ์โครงการกับชาวบ้านในเขตตำบลห้วยสามพาด กิ่งอำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุดรธานี ที่ศาลาวัดอรุณธรรมรังษี บ้านโนนสมบูรณ์
- พ.ศ.2543 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และนายเบอร์นาร์โด กิรูซ เอกอัครราชทูตแคนาดา ประจำประเทศไทย และนายเจอรี่ ไรท์ ประธานกรรมการบริษัทเอพีพีซี ได้ร่วมกันปิดป้ายส่วน

- สาธารณะเฉลิมพระเกียรติของบริษัท ที่หนองนาตาล ตำบลหนองไผ่
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
- กุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของบริษัทเอพีพีซี ที่ได้
ว่าจ้างบริษัททีเอ็ม คอนซัลติ้ง จำกัดเป็นผู้ทำการศึกษา ได้ผ่านการอนุมัติ
จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์
เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ในช่วงของการได้รับอนุญาตสำรวจ ทั้งที่
พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อมปีพ.ศ.2535 กำหนดให้ยื่นในช่วงการขอ
ประทานบัตร แต่บริษัทยื่นก่อน
- พ.ศ.2543-2544 ร่างพระราชบัญญัติแรกที่กรมทรัพยากรธรณีเสนอแก้ไขต่อสภา มี
ความเห็นที่แตกต่าง ทำให้ต้องมีการตั้งคณะกรรมการร่วมของสองสภา
คือวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 24 คน มาพิจารณาอีกครั้ง
- ตุลาคม พ.ศ. 2544 องค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภาคอีสาน
เข้ามาให้ข้อมูลกับชาวบ้านในพื้นที่ เกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่โพแทช
อุดรธานี ในประเด็นเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สิทธิชุมชนและ
พระราชบัญญัติแรกที่มีการแก้ไข
- 5 พ.ย. พ.ศ.2544 ตัวแทนชาวบ้านจากกิ่งประจักษ์ศิลปาคม จำนวน 15 คน เข้าร่วมประชุม
ในกรณีปัญหาโครงการเหมืองแร่โพแทชอุดรธานี ที่เกี่ยวกับการแก้ไข
พระราชบัญญัติแร่พ.ศ.2510 ที่กำลังเข้าสู่คณะกรรมการร่วม โดยมี
ตัวแทนจากกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม อ.จอห์น อึ้งภากรณ์
สว.กรุงเทพฯ อ.รตยา จันทรเสถียร และอ.ไพโรจน์ พลเพชร นักสิทธิ
มนุษยชนและนักกฎหมาย ที่ตีกลุมนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม กรุงเทพฯ
- 18 พ.ย. พ.ศ.2544 องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมจัดเวทีเสวนา สิทธิชุมชนกับการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ศาลาวัดอรุณธรรมรังษี บ้านโนนสมบูรณ์ โดยมี
ชาวบ้านจาก 10 หมู่บ้านมารับฟัง และมีวิทยากรเช่น ศ.สิวรักษ์
- 19 พ.ย. พ.ศ.2544 ตัวแทนชาวบ้านจากกิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม จำนวน 12 คน เข้ายื่น
หนังสือต่อกรรมาธิการร่วมสองสภา ซึ่งมีพ.อ. สมคิด ศรีสังคม เป็น
ประธาน เพื่อคัดค้านต่อร่างพระราชบัญญัติแร่พ.ศ. 2510 ฉบับแก้ไข และ
ร่วมเข้าชี้แจงแสดงข้อคิดเห็นต่อร่างกฎหมายนี้

- 30 พ.ย. พ.ศ. 2544 นักพัฒนาเอกชน และนักวิชาการท้องถิ่น เข้าให้ข้อมูลกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสามพาด เพื่อลงมติเกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่โพแทช ซึ่งที่ประชุมโดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าต้องการให้มีโครงการเกิดขึ้นในพื้นที่
- 17 ม.ค. พ.ศ. 2545 ก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีอย่างเป็นทางการโดยตัวแทนชาวบ้านจาก 16 หมู่บ้าน 3 ตำบล คือ ตำบลห้วยสามพาด ตำบลนาม่วง กิ่งอำเภอบรรพตพิสัย และตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 60 คน ร่วมประชุม ที่ศาลาวัดอุรุณธรรมรังษี โดยมีสี่ประจำกลุ่มคือสี่เขียวใบทองอ่อน แทนความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 24 ม.ค. พ.ศ. 2545 มีการประชุมใหญ่กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ และเลือกประธาน ซึ่งก็คือ พ่อประจวบ แสนพงษ์ เป็นประธานกลุ่ม รองประธานคือ นายนิกร หิรัญรัตน์ บ้านหนองนาคำ นายปัญญา โคตรเพชร บ้านสะอาดนามูล นายศรีนวล ทิพย์สุวรรณ บ้านโนนทรายฟอง เป็นเลขาธิการและนางมณี บุญรอด และนายบุญมา บาริศรี เป็นเหรัญญิก นอกจากนี้ก็มีคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนจากหมู่บ้านต่างๆ รอบโครงการ เพื่อคัดค้านเหมืองแร่โพแทชอุดรธานี และดำเนินการยื่นป้ายคัดค้านโครงการละเมิดสิทธิมนุษยชนสี่เขียวในแต่ละหมู่บ้าน
- 29 ม.ค. พ.ศ. 2545 ยื่นหนังสือต่อสถานทูตแคนาดา ประจำประเทศไทย เพื่อประณามการกระทำของบริษัทเอพีซีที่เข้ามาแทรกแซงการแก้ไขพระราชบัญญัติแร่ที่ละเมิดสิทธิชุมชนคนไทย
- 20-21 ม.ค. พ.ศ. 2545 โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิรูป (คสร.) อบนบก ฎหมายให้กับตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่โครงการเหมืองแร่โพแทชอุดรธานี จำนวน 40 คน ที่โรงแรมต้นคูณ อุดรธานี
- 7-10 ก.พ. พ.ศ. 2545 แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี จำนวน 60 คน ศึกษาดูงานกรณีปัญหาและการต่อสู้ของชาวบ้านอนุรักษ์ลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และชาวบ้านป่อนอก หินกุด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- 13 มี.ค. พ.ศ.2545 ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เข้าร่วมประชุมกับหอการค้าจังหวัด เพื่อชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่โปแตช และรับฟังความคิดเห็นของหอการค้าจังหวัดต่อโครงการนี้ ก่อนที่จะเข้าชี้แจงต่อเทศบาลตำบลโนนสูง
- 18-19 มี.ค. พ.ศ.2545 ตัวแทนชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลงพื้นที่บำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับคณะกรรมการร่วม เพื่อศึกษาการทำเหมืองแร่โปแตช
- 14-16 มี.ค. พ.ศ. 2545 เติมนรงค์ครั้งที่1 เพื่อบอกเล่าข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี ให้กับหมู่บ้านต่างๆรอบโครงการในตำบลหนองไผ่ ตำบลโนนสูง ตำบลนาม่วง อำเภอเมืองและตำบลห้วยสามพาด กิ่งอำเภอประจักษ์ศิลปาคม
- 1-2 เม.ย. พ.ศ.2545 ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจำนวน 900 คน จาก 16 หมู่บ้าน ชุมชนร่วมกันที่หน้าศาลากลางจังหวัดอุดรธานี ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ผ่านทางนายชัยพร รัตนาคะ ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อเรียกร้องให้จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและติดตามผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากโครงการเหมืองแร่โปแตช โดยมีตัวแทนชาวบ้านเข้าร่วมเป็นกรรมการชุดนี้ด้วย
- 30 เม.ย. 2545 คณะกรรมการร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแร่ลงพื้นที่โครงการเหมืองแร่โปแตชอุดรธานี เพื่อพูดคุยกับชาวบ้านและดูสภาพพื้นที่
- 7-8 พ.ค. 2545 แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รัฐบาลถอดถอน ยับยั้งและยกเลิก ร่างพระราชบัญญัติแร่ฉบับนี้ซึ่งละเมิดสิทธิชุมชนและขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- 11 พ.ค.พ.ศ.2545 ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ออกรายการวิทยุชุมชน สกลนคร โดยมีแกนนำชาวบ้าน พ่อประจวบ แสนพงษ์ ประธานกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่โปแตชอุดรธานีและกฎหมายแร่ รวมถึงการนำสื่อพื้นบ้านคือหมอลำ มาร้องกลอนลำเกี่ยวกับเหมืองแร่โปแตชออกอากาศด้วย
- 10-12 มิ.ย. พ.ศ.2545 แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี เข้าฝึกอบรมเรื่องสิทธิกฎหมาย การเมืองภาคประชาชน และการเจรจาต่อรอง รวมถึงการ

- แลกเปลี่ยนประเด็นปัญหากับตัวแทนชาวบ้านเมืองแร่คดี จังหวัด
กาญจนบุรี ชาวบ้านบ่อนอกหินกูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และชาวบ้าน
น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการรณรงค์เพื่อ
ประชาธิปไตย (ครป.) ที่อาศรมดอนแดง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม
- 31-1มิ.ย. พ.ศ.2545 บริษัทเอพีพีซี ได้เข้ามาติดต่อขอเช่าที่บริเวณองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองไผ่ แต่ถูกชาวบ้านปฏิเสธ จึงได้มาเช่าสถานที่บริเวณบ้านหนองตะ
ไกร้ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี บริเวณโรงเลื่อยไม้เก่า
ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากสถานที่ตั้งโรงงาน
- 22 ธันวาคม พ.ศ.2545 กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี จัดงานบุญกุ่มข้าวใหญ่ครั้งที่1
ช่วงปลายปีพ.ศ.2545 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 ฉบับแก้ไขได้ผ่านความเห็นชอบต่อสภา
ผู้แทนราษฎรและประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่
119 ตอนที่ 128ก ลงวันที่31 ธันวาคม 2545 เรียกว่า พระราชบัญญัติแร่
(ฉบับที่5) พ.ศ.2545 แม้ว่าชาวบ้านจะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้
วินิจฉัยว่ากฎหมายแร่ดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่สุดท้ายศาล
รัฐธรรมนูญก็ตัดสินว่าพระราชบัญญัติแร่พ.ศ.2545 ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- มกราคม 2546 ชาวบ้านกว่า 1,000 คนชุมนุมประท้วงที่หน้าศาลากลางจังหวัดอุดรธานี
ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณารายงานผลกระทบทาง
สิ่งแวดล้อมโครงการเหมืองแร่โพแทชอุดรธานี
- 29 มี.ค.พ.ศ. 2546 มีการจัดสัมมนาโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี ปัญหาและ
แนวทางแก้ไข เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2546 ที่อาคารสถาบันวิจัยสภาวะ
แวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ มาให้
ข้อมูลและข้อเสนอแนะ รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ที่เข้าไปร่วมรับฟัง
- ช่วงปี 2547ถึงปัจจุบัน หลังจากมีเวทีสัมมนา ชาวบ้านก็เริ่มที่จะเคลื่อนไหวด้านนโยบายน้อยลง
ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อระดมทุน เช่นการ
ทำนารวม และจัดบุญกุ่มข้าวใหญ่ เนื่องจากในช่วงนี้บริษัทเอพีพีซี ต้อง
ทำรายงานการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมใหม่พร้อมกับการทำ
กิจกรรมอื่นๆกับชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของบริษัทในช่วงเดือน

มิถุนายนปี พ.ศ. 2549 ที่ได้ทำการขายหุ้นทั้งหมดให้กับบริษัทอิตาเลียนไทย ดีเวลล็อปเมนต์ จำกัด เข้ามาดำเนินการต่อ รวมทั้งการต้องอยู่อยู่กับคดีฟ้องร้องของแกนนำชาวบ้าน กรณีการรื้อถอนหมุดปักเขตทำเหมืองแร่ ของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและบริษัท ทำให้ชาวบ้านถูกตั้งข้อหาทำลายทรัพย์สินและตั้งขึ้นโรงพัก และขึ้นศาลเป็นประจำ สิ่งที่น่าสนใจในการเคลื่อนไหวประเด็นวิชาการสาธารณะของชาวบ้านในช่วงปี 2548-2550 คือ การชูประเด็นเรื่องเกลือ โดยนักพัฒนาเอกชน นักวิจัยอิสระ ที่มีการให้ข้อมูลกับผู้ประกอบการเกลืออุตสาหกรรมบ้านดุง บ้านม่วง และมีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการจัดการนโยบายสาธารณะเรื่องเกลืออีสาน รวมถึงการจัดงานมหกรรมสืบสานภูมิปัญญาเกลือพื้นบ้าน เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2550 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่เป็นการเปิดประเด็นเรื่องเกลือขึ้นมาสู้กับเหมืองแร่โพแทชของกลุ่มทุนข้ามชาติ

จำนักรหอสมุด